

วัดสำคัญในตัวเมืองลพบุรี

วัดสำคัญที่จะกล่าวถึงต่อไปนี้ แต่ละวัดเป็นวัดเก่าแก่ในสมัยก่อนทั้งสิ้น บางวัดก็ได้กล่าวไว้ในพงศาวดารบ้าง ในประวัติศาสตร์บ้าง แต่บางวัดก็ยังคงค้นไม่พบทั้งในพงศาวดาร และประวัติศาสตร์ จึงสันนิษฐานจากสภาพที่เห็นอยู่ในปัจจุบันเท่านั้น ต่อเมื่อได้มีการขุดค้นกันต่อไป ก็คงจะทราบรายละเอียดความเก่าแก่ของวัดเหล่านี้ดียิ่งขึ้น แต่ละวัดล้วนแต่อยู่ในตัวเมืองลพบุรีทั้งสิ้น ถึงแม้ว่าบางวัดอาจอยู่ไกลไปจากตัวเมืองบ้างเล็กน้อย แต่ก็ไม่ได้ไกลมากนัก เช่น วัดมณีชลขันธ์ วัดชีป่าสิตาราม วัดพรหมมาศ วัดศรีสุทธาวาส วัดซากและวัดเขาพระงามหรือวัดศิริจันทร์นิมิตร และวัดถ้าใหญ่คู่หาสวรรค์เป็นต้น *

วัดเสาชิงช้า

ตั้งอยู่ในย่านกลางระหว่างพระนารายณ์ราชนิเวศน์ กับบ้านเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ คือพระนารายณ์ราชนิเวศน์ อยู่ทางใต้วัด และบ้านเจ้าพระยาวิชาเยนทร์อยู่ทางเหนือ วัดคล้ายวัดมหาธาตุฯ จังหวัดพระนครศรีอยุธยา ซึ่งอยู่ระหว่างพระบรมมหาราชวังกับพระราชวังบวรสถานมงคล บริเวณวัด มีถนนโดยรอบทั้ง ๔ ด้าน ด้านตะวันออกคือถนนนารายณ์ ซึ่งตัดตรงจากประตูพระนารายณ์ราชนิเวศน์ไปจดประตูบ้านเจ้าพระยาวิชาเยนทร์ ด้านตะวันตกคือถนนพระราม ด้านเหนือคือถนนวิชาเยนทร์และด้านใต้คือถนนราชดำเนิน พื้นที่ของวัดเป็นที่สูง วัดจากพื้นที่ของวัดลงมา ถนนราวประมาณ ๔-๕ ศอก

วัดเสาชิงช้าเดิมแยกเป็น ๒ วัด คือ วัดรวก กับ วัดเสาชิงช้า วัดรวกอยู่ด้านใต้ ที่วัดเสาชิงช้ามีแต่วิหาร ไม่มีพระอุโบสถ พระสงฆ์วัดเสาชิงช้าต้องไปทำสังฆกรรมที่พระอุโบสถวัดรวก ตามทางสันนิษฐานที่มีเหตุผลเชื่อกันว่า วัดรวกเป็นวัดเก่าแก่มีมาแต่ดั้งเดิมก่อนวัดเสาชิงช้า เพราะพระอุโบสถอันตั้งอยู่ในแดนวัดรวกนั้น เป็นฝีมือโบราณแท้แต่น่าเสียดายที่พระอุโบสถหลังนั้นได้ถูกไฟเผา

ผลาญเสียเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๐ เวลานี้ได้ปฏิสังขรณ์ขึ้นใหม่ในที่ตั้งพระอุโบสถ

วัดเสาชิงช้าทองนั้นนับว่าเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่ง แต่จะสร้างขึ้นครั้งแรกเมื่อใดนั้นไม่สามารถสันนิษฐานได้ ที่พอสันนิษฐานได้บ้างก็คือ ในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราช ได้สร้างวิหารและตึกต่าง ๆ ไว้ดังจะได้กล่าวต่อไป นายกรมเกตุศิริได้กล่าวไว้ว่า พื้นที่ของวัดนี้ที่เป็นที่สูงนูนคงเป็นดินที่ถมขึ้นมา เพราะปรากฏว่าเมื่อขุดลงไปใต้ดินประมาณ ๕๐ ซม. จะพบเศษกระเบื้องที่แตกปนอยู่เป็นจำนวนมาก และจะพบโครงกระดูกปนอยู่ในเนื้อดินและอิฐปนอยู่มากมาย จึงสันนิษฐานได้ว่าบริเวณนี้เดิมเป็นที่ฝังศพ ดังนั้นจึงน่าจะทำการขุดค้นบริเวณนี้กันอย่างจริงจังต่อไป

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้เสด็จวัดรวกและวัดเสาชิงช้า เมื่อครั้งพระองค์เสด็จประพาสลพบุรีและพระองค์ได้ทรงนิพนธ์ไว้ในหนังสือ “ระยะทางเสด็จประพาสมณฑลอยุธยา” ตอนหนึ่งว่า

“...ออกจากวัดกระวีศรารามกลับเข้าวังไปทางหน้าพระที่นั่ง ออกประตูข้างเหนือไปทางวัดรวก ทอดกฐินวัดเสาชิงช้า เป็นกฐินหลวงสืบมาช้านานเพราะเป็นวัด

พระครูสังฆการวาหเจ้าคณะอยู่ในนั้นสืบ ๆ มา แต่ไม่ผูกพัทธสีมา ต้องไปอาศัยสวดที่วัดรวก เรื่องที่ไม่ได้ผูกพัทธสีมา เป็นที่น่าสงสัยอยู่ ดูเหมือนหนึ่งว่าวัดรวกกับวัดเสาชิงช้าจะเป็นวัดเดียวกัน ลัทธิโบราณ ๆ ที่ถือกันว่าพระวิหารหลวงเป็นที่สำคัญมักจะทำใหญ่โต พระอุโบสถเป็นแต่ที่ทำสังฆกรรม ทำไว้แต่เล็ก ๆ ดังนั้นนับมาแต่โบราณมาก ก็ที่วัดรวกกับวัดเสาชิงช้านี้กำแพงติดกันเป็นแนวเดียว มีแต่รก ๆ อยู่กันกึ่งกลางข้างฝ่ายวัดเสาชิงช้า พระวิหารทำเป็นวิหารคดหลังคาสองชั้นพระประธานใหญ่ หน้าตักประมาณสักสามวา ที่พระวิหารก็ตั้งอยู่กลางวัด ไม่มีการเปรียญหรืออุโบสถสิ่งใดเลยสักอย่างหนึ่ง มีแต่พระเจดีย์อยู่ข้างโบสถ์ข้างขวามือ ซึ่งต่อกันกับวัดรวก กุฏิพระสงฆ์ซึ่งอยู่ในบ้นนี้ มาทำอยู่ข้างตึกวิชาเยนทร์ เอาตึกปัจจุบันคกซสารเข้าเป็นวัดเสียด้วย. . .”

และอีกตอนหนึ่งมีว่า

“ . . . ข้างฝ่ายวัดรวกนั้นเล่าที่พระอุโบสถไม่ได้อยู่กลางวัด ไปอยู่มุมวัดด้านใต้ ที่กลางวัดนั้นเป็นศาลาการเปรียญ หมู่กุฏิอยู่ข้างกำแพงที่ต่อกับวัดเสาชิงช้า ถ้าจะคิดเอามาต่อกันทั้งสองวัดก็เห็นเป็นวัดเดียวกันที่อุโบสถ

สิ่งก่อสร้างในสมัยนั้นทั่วไป ตามทางสันนิษฐานเข้าใจว่า
 เดิมคงไม่ได้สร้างขึ้นเป็นพุทธสถาน คงสร้างขึ้นเพื่อศาสนา
 อื่นมากกว่า จากการสังเกตจากแผนที่ของช่างแผนที่ชาว
 ฝรั่งเศสทำไว้ ปรากฏว่าพื้นที่อันเป็นวัดเสารงทองปัจจุบัน
 นี้ เป็นบ้านพักของทูตเปอร์เซีย และพระวิหารหลังนี้
 อาจจะสุเหล่าให้ชาวเปอร์เซียประกอบศาสนกิจ คือ ศาสนา
 อิสลามก็ได้ และจากการสังเกตองค์พระพุทธรูปองค์หนึ่ง
 ในพระวิหารก็จะเห็นว่าสร้างองค์สูงใหญ่ไม่ได้ส่วนกับพระ
 วิหารเลยอาจจะแปลงสัญลักษณ์ของศาสนาอิสลาม ซึ่งสูง
 ใหญ่อยู่แล้วมาเป็นพระพุทธรูป โดยปั้นปูนทับลงไปก็เป็นที่
 ได้ และได้เปลี่ยนรูปทรงหลังคาและซุ้มประตูหน้าวิหาร
 เป็นแบบไทยต่อเติมปีกนก (เชิงชายบนหลังคา) ทั้งสอง
 ข้างด้วย สำหรับการซ่อมคงจะทำครั้งใหญ่ในสมัยรัชกาล
 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเช่น ซ่อมและต่อเติม
 มุขหน้าวิหารและกำแพงแก้วเป็นต้นสำหรับภายในพระ-
 วิหารนั้น นอกจากจะมีพระประธานองค์ใหญ่แล้วยังมีพระ-
 พุทธรูปศิลาทรายสมัยลพบุรีหลายองค์ ประดิษฐานตามซุ้ม
 ทิศผนังรอบพระวิหาร และมีพระสี่ทิศได้จากมุขวิหารคต
 วัดพระศรีรัตนมหาธาตุ และได้จากเขาพระพุทธรหลังเขา

สามยอดมีพระพุทธรูปสมัยอุ่งทองหันพระพักตร์ไปทางทิศตะวันตก คู่กับพระประธานมีพระพุทธรูปแกะสลักไม้สมัยอยุธยาตอนปลายและพระสังกัจจายน์ศิลาทรายไม่มีเคียวได้จากวัดนครโกษาและต่อเคียวปูนให้แล้วพระวิหารหลังนี้เคยถูกลมพัดหลังคาพังเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๐๐ และสภาพชำรุดทรุดโทรมมากทราบว่าทางกรมศิลปากรดำริจะทำการซ่อมแซมให้แต่ก็ยังไม่ทราบว่าเมื่อใด

ตึกคชสารและตึกปั้น ตึกทั้งสองนี้อยู่ทางทิศเหนือของพระวิหาร เข้าใจว่าคงสร้างสมัยเดียวกับพระวิหาร สำหรับตึกคชสารนั้นคงใช้เป็นที่พำนักของแขกเมืองและราชทูตต่างประเทศของชาวเปอร์เซียและอิตาลีเป็นตึก ๒ หลังแฝดมีระเบียงตรงกลางแบบ ๒ ชั้น หลังคารูปจั่วสามเหลี่ยมเดิมมีชื่อเรียกต่างๆ กันว่า “ตึกโคระसान” หรือ “ตึกโคโรซาน” หรือ “ตึกโกรซัน” แต่ตอนหลังเปลี่ยนมาเรียก “ตึกคชสาร” ตามคำอธิบายของพระยาโบราณราชธานินทร์ (พร เดชะคุปต์) ในหนังสือประชุมพงศาวดารภาคที่ ๖๓ เรื่องกรุงเก่าว่า

“ตึกในวัดเสารงทองจังหวัดลพบุรี ในหนังสือชั้นหลังเขียนว่าตึกคชสารแต่ที่ถูกต้องคือตึกโคระसान หมายความว่า

ว่าเป็นตึกให้ทูตโคระसानเข้าเฝ้าสมเด็จพระนารายณ์แต่มา
 ตอนหลังไม่รู้จักชื่อโคระसान เห็นคชสารแปลได้ก็เลยเขียน
 เช่นนี้”

สำหรับชื่อโคระसानนี้เป็นชื่อเมืองในประเทศ
 เปอร์เซียซึ่งเวลานั้นเป็นเมืองที่เจริญมาก และราชทูตโคระ
 สานที่มาเจริญทางพระราชไมตรีในสมัยสมเด็จพระนารายณ์
 ก็คงจะพักที่ตึกนี้ จึงเรียกชื่อตึกตามชื่อราชทูตที่มาจากเมือง
 โคระसान

สำหรับตึกปัจจุบันอยู่ถัดตึกคชสารเข้าไปทางขวามือ
 ตัวตึกเป็นรูปตัว L มี ๒ ชั้นคงสร้างในสมัยเดียวกันกับตึก
 คชสาร และคงเป็นที่พักของบาทหลวงชาวฝรั่งเศสและ
 อิตาลี ซึ่งเข้ามาควบคุมการก่อสร้างประปาและต่อมา
 คงเป็นที่พำนักของพ่อค้าชาวเปอร์เซียซึ่งเป็นพ่อค้าเพชร
 พลอยและมาอาศัยอยู่เป็นครั้งคราว สำหรับชื่อตึกปัจจุบัน
 ผู้รูบบางท่านจึงสันนิษฐานว่าอาจจะมาจากชื่อพ่อค้าเพชร
 พลอยที่ฝรั่งเศสเขาเรียกว่า “ปิจูดิเอ” หรือ “ปิจูเตอร์” ก็ได้ แต่
 ผู้รูบบางท่านสันนิษฐานว่าจะมาจากภาษาฝรั่งเศสซึ่งแปลว่า
 “เล็ก” สมเด็จพระนารายณ์เห็นจะไปรดให้สร้างพระราช-

ทานเป็นที่อยู่ของชาวฝรั่งเศสคนใดคนหนึ่ง ซึ่งรับราชการ มีความดีความชอบในสมัยนั้นก็ได้

พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระราชนิพนธ์เกี่ยวกับตึกปิจุและตึกคชสารไว้ ในหนังสือ “ระยะทางเสด็จประพาสมณฑลอยุธยา” แต่เรียกชื่อตึกปิจุว่า “ตึกปิจุ” ตั้งข้อความดังต่อไปนี้

“... เมื่อทอดกฐินแล้วเราได้ออกไปตึกก็พบรอยกำแพงมัดอยู่ในปิจุตึกคชสารเข้ามาห่างจากวิหารไปสัก ๗—๘ วา ที่กุฎิพระลำไปอยู่ในหมู่ตึกปิจุตึกคชสาร ก็ตึกปิจุตึกคชสารนี้เป็นตึกฝรั่งพวกวิชาเยนทร์ ตัวกำแพงซึ่งพระสงฆ์ถือว่าเป็นกำแพงกุฎินั้นก็เป็นกำแพงฝรั่งซุ่มประตูยังมีอยู่เป็นฝีมือเดียวกับตึกวิชาเยนทร์ทั้งสิ้น แต่ตัวตึกปิจุตึกคชสารเป็นตึกสองชั้นสี่เหลี่ยมอยู่หลังหนึ่งพระครูไปซ่อมหลังคาแล้วขึ้นอยู่ เจ้าตัวเรอบอกว่าเป็นตึกคชสารข้างหน้าออกมาที่เรียกว่าตึกปิจุนั้น เป็นตึกสองหลังแคบๆ ดูเหมือนต่อกันเป็นข้อคอก แต่จะดูสันฐานว่าอย่างไรเป็นแน่แท้ไม่ได้ด้วยพระสงฆ์เธอไปซ่อมแซมแก้ไขขึ้นอยู่ฝีมือที่ทำก็เลอะเทอะเลื่อนเปื้อนไป เป็นฝรั่งเกมไทยแต่คง

สังเกตได้ทีหน้าต่างประตูเป็นโค้งอย่างคาชอลิกทั้งสิ้น ท่วง
ทศกนนั้นก็เป็นฝรั่งอยู่บ้าง . . .”

พระเจดีย์ใหญ่ ก่อด้วยอิฐปูนฐาน ๘ เหลี่ยม ชั้นกลาง
มีซุ้มพระท่ง ๘ ทิศ เป็นพระพุทธรูปปางห้ามสมุทรบ้าง
พระพุทธรูปศิลาบ้าง ปั้นด้วยอิฐปูนล้วน คอระฆังเป็น
ทรงลังกา สำหรับพระเจดีย์องค์นี้ น. ณ ปากน้ำได้กล่าว
ไว้ในบทความเรื่องการค้าศิลาปกรมอยุธยาตอนหนึ่ง
ว่า “ที่ลพบุรีข้าพเจ้ากับคณะได้พบพระเจดีย์ใหญ่กลางวัด
เสาชิงทอง อันเป็นวัตถุลพบุรีไบเซมารุ่นเก่าก่อนกรุง
ศรีอยุธยา คือแบบที่ข้าพเจ้าได้จัดเรียกใหม่ว่าแบบอโยธยา
—สุวรรณภูมิ พระเจดีย์องค์นี้เป็นแบบลพบุรีแท้ แม้จะ
โตนปฏิสังขรณ์พอกปูนทับ ทรวดทรงก็บังชี้ว่าเป็นของ
เก่า รูปร่างเหมือนเจดีย์สัมฤทธิ์เล็ก ๆ สมัยลพบุรีที่เคยเห็น
ในพิพิธภัณฑ์” จากข้อความนี้เป็นการสันนิษฐานว่าวัด
เสาชิงทองอาจจะเป็นวัดเก่าสมัยลพบุรีก็ได้ แต่อย่างไรก็
ตาม พระครูปลัดสุทัศน เล่าว่าพระเจดีย์องค์นี้พระสังฆ
การวาหนณี (เนียม) ได้สร้างสรวมทับองค์เดิม ซึ่งองค์
เดิมนั้นสูงแค่คอระฆัง และเป็นเจดีย์ทรงกลมท่งฐานคอ
ระฆังและปล้องโนน

พระอุโบสถ

พระอุโบสถหลังเก่าซึ่งเป็นพระอุโบสถของวัดรวก
เดิมนี้ได้ถูกไฟไหม้เสียเมื่อปลายปี พ.ศ. ๒๔๗๐ โดย
เฉพาอย่างยิ่งส่วนหลังคาซึ่งเป็นไม้และกระเบื้องลอนคู่ได้
ถูกไฟไหม้หมด คงเหลือแต่ผนัง ซึ่งยังสังเกตได้ว่าผนัง
เป็นแบบเจาะช่องผนังอันเป็นแบบอยุธยาตอนปลาย
โดยตรง

สำหรับพระอุโบสถหลังปัจจุบันนี้ พระสังฆการา
หมุนี (เนียม) ได้ทำการซ่อมใหม่เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๔ โดย
เฉพาอย่างยิ่งหลังคานั้น พยายามรักษารูปทรงเดิมให้มาก
ที่สุด แต่ทำเป็นหลังคาคอนกรีต ๕ ชั้น หน้บ้าน ซ่อฟ้า
โบระกา และกระเบื้องก็เป็นคอนกรีต คือทำเป็นร่อง
คล้ายกระเบื้องลอนคู่ ส่วนใบเสมารอบพระอุโบสถนั้นเป็น
ใบเสมาคู่ศิลาทราย

พระประธานในพระอุโบสถ เป็นพระพุทธรูปยืน
ปางห้ามญาติ เป็นพระทรงเครื่องมีมงกุฎและเครื่องอาภรณ์
แบบพระพุทธรูปสมัยอยุธยาตอนปลาย พระครูปลัดสุทัศน์
เล่าว่ามีผู้บอกว่าเป็น พระรูปสมเด็จพระนารายณ์มหาราช
เมื่อตอนไฟไหม้พระอุโบสถเศียรชำรุดต้องซ่อมใหม่ทำให้

ไม่เหมือนเดิมทีเดียว นอกจากพระประธานองค์นี้แล้วยังมีพระพุทธรูปองค์ใหญ่อีก ๒ องค์ ประดิษฐานอยู่ซ้ายและขวาของพระประธาน และมีพระพุทธรูปองค์เล็กอีก ๓ องค์

ธรรมเนียมเจ้าพระยาโกษาปาน

ธรรมเนียมเจ้าพระยาโกษาปานนี้เป็นธรรมเนียมแกะสลักไม้งดงามมาก ฝีมือช่างสมัยอยุธยาตอนปลายท่านเจ้าอาวาสองค์ก่อนเล่าว่าได้มาจากวัดนครโกษาแต่ก็มีบางท่านว่าได้จากวัดราชา ได้ทำการซ่อมแซมใหม่เมื่อ ๗๐—๘๐ ปีล่วงมาแล้ว ปัจจุบันอยู่บนศาลาการเปรียญ

หอรระฆัง

หอรระฆังตั้งอยู่ด้านเหนือของพระอุโบสถเป็นหอรระฆังเก่าอายุประมาณ ๑๐๐ ปีมาแล้ว และยังมีหอรระฆังอีกหลังหนึ่ง ที่มีลักษณะเหมือนหอรระฆังหลังนี้ตั้งอยู่ลานหน้าวัด แต่ถูกรื้อเสียแล้ว

ปัจจุบันนี้วัดเสาชิงช้าทองเป็นวัดสำคัญวัดหนึ่งของเมืองลพบุรี เป็นที่ตั้งของยุวพุทธิกสมาคม เป็นศูนย์การ

ประกอบพิธีทางพระพุทธศาสนาของชาวลพบุรี และเป็น
อารามหลวงชั้นตรีชนิดสามัญด้วย

สำหรับบริเวณวัดเดิมนี้ คงจะถึงริมแม่น้ำลพบุรี
หรือติดกำแพงเมืองลพบุรีด้านริมแม่น้ำลพบุรี ซึ่งเดิมที่
เคยมีผู้เล่าว่ามีกำแพงสูง แต่ถูกเกรตสร้างเป็นตึกแถว
เมื่อครั้งที่ไฟไหม้ตลาดลพบุรีปลายปี พ.ศ. ๒๕๑๑ นี้ ตึก
แถวแถบริมแม่น้ำลพบุรีและด้านเหนือวัดเสาชงทองก็ถูก
ไฟไหม้เกือบหมด ทำให้มองเห็นวัดเสาชงทองเด่นชัด
ไม่มีตึกแถวบังอีกแต่ต่อมาไม่นานก็เริ่มมีการสร้างร้านค้า
ชั่วคราวขึ้นอีก ซ้ำยังสร้างแถบหน้าวัดอีกด้วย ถ้าหาก
รอบบริเวณวัดเสาชงทองไม่มีตึกแถวไม่มีร้านค้าแล้ว วัด
เสาชงทองจะเป็นวัดที่เด่นสง่าของเมืองลพบุรีอย่างยิ่ง ❀